

TÜRK DÜNYASI MASALLARINDA KADINA YÖNELİK ALGININ İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE PERCEPTION OF WOMEN IN TURKISH WORLD TALES

Aleyna YILDIZ¹, Sedef TURAN¹, Meral TANER DERMAN²¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Türkiye³ Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bursa, Türkiye

ÖZET

Bu çalışma, Türk Dünyası masallarında kadına yönelik algının incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) ile yürütülmüş, veri toplama yöntemi olarak ise doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda, Türk dünyasının doğu kısmına hitaben Azerbaycan masalları, batı kısmına hitaben Balkan masalları ve Türk dünyasına dair Anadolu masalları ele alınmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda masalların içerisinde kadın algısına yer veren toplam 75 masal araştırma kapsamında incelenmiştir. Veri analizinde betimsel analiz kullanılmış ve kategori, tema ve alt temalar oluşturma aşamaları üzerinden genelden özele tümdengelim bir yol izlenmiştir. Kategori, tema ve alt temalar oluşturma ise içerik analizi tekniği ile yürütülmüştür. İçerik analizinde kod tema ve kategoriler çerçevesinde sayısallaştırarak her masalın kadına dair yer verdiği algı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda masalarda, fiziksel görünüm, kişisel özellikler, duygu durumu, annelik, cinsiyet eşitliği ve mesleğe yönelik geçen her bir ifade frekans (f) kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, Türk dünyası masallarında kadına yönelik olarak olumsuz algıya dair sembollerin daha çok olduğu belirlenmiştir. Bu masalarda geçen kadın kahramanlara yönelik olumlu algıya ilişkin olarak; kadınların güzel, çalışkan ve fedakâr anne biçiminde sembolize edildiği görülmüştür. Masalarda geçen kadın kahramanlara yönelik olumsuz algıya ilişkin olarak; yaşlı, yalan söyleyen, üzgün, kötü davranan üvey anne, cinsiyet eşitliğine dair aşağılama biçiminde sembolize edildiği görülmüştür. Masalarda kadın kahramanların sahip oldukları yüksek statüye yönelik mesleğe ilişkin olarak prenses, düşük statüye yönelik mesleğe ilişkin olarak gelin biçiminde sembolize edildiği görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarından hareketle, kadınlara yönelik olumlu algıyı sembolize eden ifadelerin daha fazla olduğu masalların evlerde ve okullarda çocuklara okutulması önerilebilir. Bu konuda öğretmenlerin ve anne-babaların daha bilinçli olması ve daha uygun masallar seçmeleri konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Toplum içerisinde aktif olarak kadın kavramını ele alan, kadına yönelik algı ve kadına gösterilen değeri ortaya çıkarmayı hedefleyen çalışmalar bakımından masal, bünyesinde yer verdiği kadın rolleri ile yeni doğacak çalışmalara ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Algı, Kadın, Masal, Türk Dünyası, Toplumsal Cinsiyet Roller.

ABSTRACT

This study aims to examine the perception of women in the tales of the Turkish World. The research was carried out with phenomenology, one of the qualitative research designs. Document analysis was used as the data collection method. In this context, Azerbaijan tales addressed to the eastern part of the Turkish world, Balkan tales addressed to the western part and Anatolian tales about the Turkish world were discussed. There are a total of 151 fairy tales in 5 fairy tale books belonging to three different publishers. In line with the purpose of the research, a total of 75 fairy tales that include the perception of women in the tales were examined within the scope of the research. Descriptive analysis was used in data analysis. Therefore, in the descriptive analysis process; A deductive path from general to specific was followed through the stages of creating categories, theme sandsub-themes. The stages of creating categories, theme sandsub-themes were carried out with the content analysis technique. In the content analysis, it was tried to determine the perception that each fairy tale includes about women by digitizing them within the frame work of code themes and categories. In this context, each expression related to physical appearance, personal characteristics, emotional state, motherhood, gender equality and profession in the tales is indicated using frequency (f). The findings of the study determined that there are more symbols of negative perception towards women in the tales of the Turkish world. Regarding the positive perception towards the heroines in these tales; It has been seen that women are symbolized as beautiful, hardworking and self-sacrificing mothers. Regarding the negative perception towards the heroines in fairy tales; old, lying, sad, stepmother with bad behavior, it has been seen to be symbolized in the form of humiliation about gender equality. In the fairy tales, it has been seen that the heroines are symbolized as a princess for their high-status profession and as a bride for a low-status professional status. Based on the results of the research, it can be suggested that tales with more expressions symbolizing positive perception towards women should be taught to children at home and in schools. Informative studies can be carried out in order for teachers and parents to be more conscious and to choose more suitable fairy tales on this subject. In terms of studies that actively deal with the concept of women in society, aiming to reveal the perception of women and the value shown to women, the tales shed light on new studies with the roles of women in its inside.

Keywords: Fairy Tale, Gender Roles, Perception, Turkish World, Women.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Aleyna YILDIZ, Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Türkiye. **E-mail:** aaleynataskin@gmail.com

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Yıldız A., Turan S., & Taner Derman M. (2023). Türk Dünyası Masallarında Kadına Yönelik Algının İncelenmesi. *The Journal of World Women Studies*,8(2):227-236. <http://doi.org/10.5281/zenodo.8430914>

GİRİŞ

Sözlüklerde ya da ansiklopedilerde farklı biçimlerde konumlandırılan masal, şüphesiz yediden yetmişe her kesimin zevkle okuduğu veya dinlediği edebi bir türdür. Türk Dil Kurumu'na (2022) göre masal; hayale dayalı, çoğunlukla halk tarafından meydana getirilmiş, genelinde hayvanlar, insanlar ile dev, peri, cadı, cin gibi varlıkların deneyimledikleri olağanüstü olayları anlatan, sözlü geleneği devam ettiren edebi türdür.

Masallardan bahsedildiğinde Türkiye'de akla gelecek ilk isimlerden biri olan Pertev Naili Boratav'a göre masal: "Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, bütünüyle hayal ürünü, gerçekle ilgisi olmayan ve anlattıklarına inandırmak iddiasında olmayan kısa bir anlatıdır" (Boratav, 2000). Boratav'ın ifadesiyle masal, büyüklük inançları içeren ve dinden ayrı kısa bir anlatı olarak değerlendirilmektedir. Azerbaycan masalları halk edebiyatının önemli bir kısmını temsil eden, hayali olayları işlemesine karşın temelinde bir felsefi düşünceye dayanan yazarı belli olmayan ve nesilden nesile aktarılan bir edebi tür olarak tanımlanmaktadır (Çemenzeminli, 1977). Türk dünyası içerisinde her bölgenin kendine özgü bir masal tanımı bulunmaktadır (Gültekin, 2013). Azerbaycan'da nağil olarak tanımladığımız masal Asya Türkleri arasında "çöçek" kelimesi ile ifade edilmektedir. Balkan coğrafyasına geldiğimizde ise Anadolu masallarıyla ortak bir kullanım olarak "masal" kelimesinin ifadesi ile karşılaşılacaktır. (Sakaoğlu, 2002).

Türk Dünyasında farklı biçimlerde adlandırılan masal türü Azerbaycan Türkleri tarafından "nağil" kelimesi ile kullanılmaktadır (Aça ve Ercan, 2004). "Nağil" olarak bilinen Azerbaycan masalları mukaddime bölümünde "pişrov" terimi ile ifade edilen tekerlemeler ile başlamaktadır. İçerik ile ilişkili olmayan bu tekerlemeler dikkat çekici sözcükler kullanılarak okuyucuyu masala hazırlamaktadır (Duymaz, 2002). Anadolu masalları yapı bakımından masal başı (tekerleme), gövde ve üç elma olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Tekerleme bölümü birbiriyle ilişkili olmayan kelimelerin bir araya getirilerek dinleyicilerin masala odaklanmasını sağlamaktadır (Boratav, 2000). Bu yönüyle Azerbaycan masalları Anadolu masalları ile benzerlik göstermektedir.

Yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarımı gerçekleşen masallar, hayal gücünü gerçekle sentezleyen ve insanlığın kültürünü, hayallerini, geçmişe dair özlemini bununla beraber yaşayış tarzları ve inançlarını yansıtan sözlü geleneğin önemli ürünleridir (Sarper Öztürk, 2011).

Türkiye'de masal kavramına karşılık gelen açıklamalar aşağıdaki biçimde ele alınabilir:

- (1) Masal bir halk edebiyatı ürünüdür,
- (2) Masaldaki olaylar genellikle gerçek dünyanın ötesinde farklı bir dünyada gerçekleşir,
- (3) Masalların kahramanları çoğunlukla hayvanlar ya da insanlar olmakla beraber, sihirli eşyalar, bitkiler, olağanüstü varlıklar da masalarda kahraman olarak yer almaktadır,
- (4) Masallar, farklı biçimlerde metin dışı unsurları içeren (biçimsel ifadeler), kendine has üslubuyla nesir biçiminde anlatılan edebi türdür,
- (5) Daha çok çocukların hoşça vakit geçirmelerini sağlamak ve onları eğlendirmek amacıyla anlatılan hikâyelerdir.

Pek çok masal araştırmacısına göre masalarda ortak bir yapı ve motif yer almaktadır. Bununla beraber masalların her kültüre yönelik, o kültürün temel unsurlarını içerisinde barındıran bir hayal ürünü yansıması olduğu da belirtilmektedir. Kahraman, zaman ve yer gibi unsurların net biçimde belli olmadığı masalların asıl önemli özelliği, hayal gücünün ön planda tutulması yani bir düş ürün olmasıdır. Masaldaki bu olağanüstülüğün yanı sıra masalın masal olmasında bir diğer etken, günlük yaşam sürecinden, mevcut yaşam içerisinde, hatta halkın kültüre dair unsurları ve inanç yapısından beslenmesidir (Sarper Öztürk, 2011).

Yaşamın içerisindeki olayların olağanüstü dil aracılığıyla aktarımını gerçekleştiren masallar, bu bağlamda ana unsuru insan olan sosyal bilimlerin birçok farklı alanına yönelik yeni çalışmaların meydana gelmesine kaynaklık etmektedir. Toplumdaki dinamik kavramlardan biri olan kadını, kadına yönelik algı ve kadına gösterilen değer ya da önemi ortaya çıkarmayı hedefleyen çalışmalar bakımından masal, bünyesinde yer verdiği kadın rolleri ile yeni doğacak çalışmalara ışık tutmaktadır. Kadın konusunun ya da masalların içerisinde yer edinmiş kadın kahramanların masalarda ön plana çıkmasının tek nedeni, dünyaca bilinen masalarda ağırlıklı olarak yer verilen kadın kahramanların olması değildir. Yalnızca Türk dünyası değil farklı kültürlerde de masalları anlatan, nesilden nesile aktarımını gerçekleştiren ve beraberinde her anlatımda masalın şekillenmesinde rolü olan yine kadınlardır. Yeni nesillere kültürün aktarılmasında oldukça etkili olan masalların, çocukların içerisinde bulunduğu kültürü tanımasında, değerleri, sosyal kuralları, ahlaki normların farkında olmasındaki rolü yadsınamaz

düzeydedir. Aynı zamanda çocukların kişilik gelişiminde edebi türlerin büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir (Hearne, 2000; Kavcar, 1999; Sever, 2008). Çocuklar masallarda yansıtılan kimlikleri benimseyerek bunları kendi sosyal kültürünün bir parçası haline getirmektedir (Köseler, 2009). Masallarda ele alınan konunun niteliği kadar, kahramanların özellikleri de çocukları etkilemektedir. Masallar ile çocukların farklı duyguların varlığını kavramalarına ve olumlu ya da olumsuz karakterler ile yaşamdaki rollerin farkında olmalarına olanak sağlanmaktadır (Köseler, 2009). Bu bağlamda masallarda aktarılan kalıp yargıların, çocuğun yaşamı kavraması açısından etkili olacağı görülmektedir. Çocukların masalların içindeki kahramanları örnek alarak sosyal yaşantılarında yansıttıkları düşünüldüğünde masallarda aktarılan kahramanların özelliklerine dikkat edilmesi gerekmektedir (Fırat, 2012). Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında çocuklara doğru modellerin sunulması, masallarda kadın kahramanlara atfedilen rollerin ve özelliklerin belirlenmesi önemlidir. Literatürde Türk dünyası masallarında kadına yönelik algının belirlendiği çalışmalara rastlanmamakla birlikte Türk Masallarında kadın figürler ve algılar üzerine yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (Başaran, 2021; Kaya, 2002). Ancak bu çalışmalar sadece Türk halk anlatılarındaki (Dede Korkut Hikayeleri, Oğuz Kağan Destanı, Türk mitolojisi, Keloğlan Masalları vb.) kadın algısını incelemektedir. Bu çalışma ile Türk Dünyası daha geniş bir çerçevede ele alınarak kadın algısına yönelik merkezi Anadolu masalları olan ve doğusundan Azerbaycan'ın batısından Balkan masallarının incelemeye dahil edildiği bir çalışma olması açısından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Dolayısıyla bu bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı Türk Dünyası masallarında kadına yönelik algının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda "Türk dünyası masallarında kadına yönelik algı nasıldır?" sorusuna yanıt aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) ile yürütülmüştür. Fenomenolojik araştırmalar, var olan bir olguya dair araştırmacının insan deneyimlerini açığa çıkarmak için uygulanan sorgulama stratejisidir (Creswell, 2007). Ancak bu tanım genel geçer değildir, fenomenolojik araştırmalar gözlem, şiir ve dokümanlar gibi çeşitli veri kaynaklarını süreç içerisine dâhil etmektedir. Olgular içinde bulunduğumuz dünyada deneyimler, durumlar, olaylar, algılar, yönelimler ve kavramlar gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkabilir. Bizim için tamamen yabancı olmayan fakat beraberinde tam olarak anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı hedefleyen çalışmalar için olgu bilim uygun bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada veri toplama sürecinde uygun dokümanların araştırılıp incelenmesini içeren doküman analizi yöntemi kullanılmıştır (Merriam, 2013).

İncelenen Dokümanlar

Araştırmada Türk dünyası masallarında kadına yönelik algıyı incelemek amacıyla merkezi Anadolu masalları olan doğusundan Azerbaycan batısından ise Balkan masalları seçilmiştir. Bu bağlamda araştırmacılar tarafından amaca yönelik olarak kolay ulaşılabilen masal kitapları belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi içinde yer alan kolay ulaşılabılır (uygun) örnekleme tekniğine uygun olarak Anadolu Masallarına yönelik 2, Balkan Masallarına yönelik 2 ve Azerbaycan Masallarını konu alan 1 kitap olmak üzere toplamda 5 masal kitabı incelenmiştir.

Amaçlı örnekleme, tek bir araştırma ile evrene genelleme olasılığının düşük olduğu durumlarda gereken ölçütlerin belirlenerek bu doğrultuda seçilmesini içermektedir (Johnson ve Christensen, 2014). Uygun örnekleme yöntemi, örneklemin uygulama yapılabilir ve kolay ulaşılabılır olmasından kaynaklı, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerindedir (Büyüköztürk vd., 2015). Üç farklı yayınevine ait 5 masal kitabının içerisinde toplamda 151 masal yer almaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda masalların içerisinde kadına dair algıya yer veren toplam 75 masal araştırma kapsamında incelenmiştir. Tablo 1'de incelenen kitaplara yönelik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Kapsamına Alınan Kitaplara İlişkin Bilgiler

Kitap Kodu	Yazar	Yıl	Kitabın Adı	Yayın Evi
K1.	Tunç Tayanç	2019	Balkan Masalları	Dipnot Yayınları
K2.	Nevin Atasoy	2018	Balkanlar'dan Gelen Masalları	Sentez Yayıncılık
K3.	Tunç Tayanç	2019	Anadolu Masalları	Dipnot Yayınları
K4.	Tahsin Yücel	2019	Anadolu Masalları	Yapı Kredi Yayınları
K5.	R. Seyfi Yurdakul	2017	Azerbaycan Masalları	MEB

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde, dokümanlara ulaşma, onları anlama ve analiz etme süreçlerini kapsayan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu veya olaylara yönelik bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsar. Nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması önerilen önemli bilgi kaynakları niteliğine sahip dokümanlar, araştırma problemine yönelik görsel ve yazılı dokümanların incelenmesini sağladığından kapsamlı ve daha zengin bir çıkarım elde etme açısından önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin analizi sürecinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, genel tematik çerçeve oluşturma işlemidir. Bu nedenle betimsel analiz sürecinde; kategori, tema ve alt temalar oluşturma aşamaları üzerinden genelden özele giden tümdengelim bir yol izlenmiştir. Kategori, tema ve alt temalar oluşturma aşamaları ise içerik analizi tekniği ile yürütülmüştür. Örneğin bu çalışmada incelenen bir cümle şu şekildedir; “Kız öyle bir kız ki, güzelliği göklerden bahşiş istiyormuş sanki...”. Bu cümlede kadın algısı fiziksel görünüm üzerinden ele alınmıştır. Nitelik olarak bakıldığında güzelliğine vurgu yapılmıştır. Güzellik öznel bir olgu olduğu için kod olarak “güzel” kavramı ele alınmış ve “fiziksel görünüme dair” bir tema oluşturulmuştur. Güzelliğin öznel değerlendirilmesi olumlu bakış açısıyla yapıldığı için kategori “olumlu” olarak belirlenmiştir. Sosyal bilimler alanında yapılan farklı disiplinlerdeki pek çok araştırmada kullanılan içerik analizi, bulgulara dair kurallara dayanan kodlamalarla, bir içeriğin daha küçük içerik kategorileri ile sistematik olarak özetlendiği tekrarlanabilir metin içeriği toplama ve analiz etme yöntemidir (Büyüköztürk vd. 2015; Akaydın ve Çeçen, 2015). İçerik analizi ile amaç, birbirine benzer olan verileri bir araya getirerek, okuyucunun anlayabileceği şekilde bulguları vurgulamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Akaydın ve Çeçen, 2015). İçerik analizi süreci, (i) Verilerin kodlanması, (ii) Kategori oluşturma, (iii) Verilerin kodlara ve kategorilere göre düzenlenmesi, (iv) Bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizi, çeşitli materyallerin sistemli bir şekilde incelenerek oluşan kategoriler bakımından tematik olarak analiz edilmesini kapsayan (Hazır Bıkmaz, vd., 2013; Saban, 2009) bir teknik olduğu için Türk dünyası masallarında kadına yönelik algının incelendiği bu araştırma için uygun olduğu düşünülmektedir.

İçerik analizinde kod, tema ve kategoriler çerçevesinde sayısallaştırarak her masalın kadına dair yer verdiği algı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda masalarda fiziksel görünüm, kişisel özellikler, duygu durumu, annelik, cinsiyet eşitliği ve mesleğe yönelik geçen her bir ifade frekans (f) kullanılarak belirtilmiştir. Verilerin analizi, içerik analizi sürecinde temaların belirlenmesi ve sıklık çözümlemesi (frekans analizi) tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğine katkıda bulunmaya yönelik örnek ifadelerden doğrudan alıntılar yapılmıştır. İki ayrı araştırmacı kodlamaları birbirinden ayrı olarak yapmışlardır. Daha sonra kodlayıcılar arası uyum katsayısı hesaplanmıştır ve araştırmacılar arası uyum katsayısı .90 olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabilir (Miles ve Huberman, 1994).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Türk dünyası masallarında kadına yönelik algıya yer veren ifadeler üzerinde gerçekleştirilen betimsel analizi sonucunda ulaşılan bulgular yer almaktadır. Betimsel analiz sonucunda Türk dünyası masallarında kadına yönelik olarak fiziksel görünüm, kişilik özellikleri, duygu durumu, annelik, cinsiyet eşitliği ve mesleki özelliklere dair olmak üzere 6 tema; olumlu ve olumsuz algı olmak üzere 2 kategori elde edilmiştir.

Tablo 2. Türk Dünyası Masallarının Kadın Algısına Yönelik Olumlu Kodlamalarının Sıklıkları

Kategori	Tema	Kodlar	F
Olumlu	Fiziksel Görünüme Dair	Güzel	46
		Genç	6
		Uysal	5
		Meraklı	4
		Zeki	3
		Çalışkan	6
	Kişilik Özelliklerine Dair	Fedakâr	2
		Güçlü	1
		İyi Kalpli	3
		-	-
	Anneliğe Dair	Fedakâr Anne	8
		İyi Davranan Üvey Anne	1
		-	-
	Cinsiyet Eşitliğine Dair	-	-
Mesleki Özelliklere Dair (Yüksek Mesleki Statü)	Kraliçe	2	
	Prenses	11	
	Peri Kızı	1	
	Athena	1	
Toplam		100	

Tablo 2’de görüldüğü gibi, kadına yönelik olumlu algı kategorisinde toplam 100 kod elde edilmiştir. Bu kategorinin fiziksel görünümüne dair bulgularında kadının “güzel” (46) olarak sunulduğu görülmektedir. Bu bulguyu sırasıyla “genç” (6) bulgusu izlemektedir. Güzel koduna ilişkin, M3: “Altın saçları ve gözleri sabah güneşinde pırıl pırıl parlayan küçük kız...”, M60: “Siz hangi dağın gülü, hangi dağın sümbülünüz?”, M53: “Kız öyle bir kız ki, güzelliği göklerden bahşiş istiyormuş sanki...” örnek olarak verilebilir.

Kişilik özelliklerine dair bulgularında kadın, “çalışkan” (6), “uysal” (5), “meraklı” (4), “zeki” ve “iyi kalpli” (3), “fedakâr” (2) ve “güçlü” (1) olarak sembolize edilmektedir. Türk Dünyası Masallarında kişilik özelliklerine dair temada çalışkan kodu ile masaldaki kadın kahramanların hamarat ve marifetli özellikleri ifade edilmektedir. Çalışkan koduna ilişkin, M43: “Güzel ekmek pişiririm...”, M30: “Karısı çok lezzetli bir sütlü börek açmış...”, M73: “Yemek pişirdi. Nakış işledi...” örnek olarak verilebilir.

Anneliğe dair temasına ait bulgular kadının, “fedakâr anne” (8) ve “iyi davranan üvey anne” (1) olarak sunulduğunu göstermektedir. Fedakâr anne koduna ilişkin, M73: “Anacığı yemek istiyorsa yemek getirir ağzına verip yedirir, gezmek istiyorsa sırtına alıp gezdirirdi.” ve M63: “Saçlarını süpürge, ellerini de saçak ediyor! Kış kıyamet demiyor el işine gidiyor ama el kapısın hem geç açılıyor hem güç...” örnek olarak verilebilir.

Mesleğe dair bulgularda yüksek statüye ilişkin kadın algısının “prenses” (11) olarak sunulduğu görülmektedir. Bu bulguyu “kraliçe” (2), “Peri Kızı” ve “Athena” (1) bulguları izlemektedir. Prenses koduna ilişkin, M73: “Padişahın en küçük kızı hem en güzel hem en akıllı kızıydı.”, M60: “Biz padişahın kızlarıyız...”, M47: “Komşu ülkenin padişahının da üç güzel kızı varmış.”, M8: “Yabancı bir prensesle evlenmiş.” ve M1: “O güzelim saçları yastığa yayılmış prensesi görmüş.” örnek olarak verilebilir.

Bunun dışında, kadına yönelik olumlu algı temasında, duygu durumuna ve cinsiyet eşitliğine dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Tablo 3. Türk Dünyası Masallarının Kadın Algısına Yönelik Olumsuz Kodlamalarının Sıklıkları

Kategori	Tema	Kodlar	F
Fiziksel Görünüme Dair		Yaşlı	10
		Çirkin	5
		Şişman	4
		Yalan Söyleyen	14
		Olumsuz Benlik Algısı	3
		Sır Tutamayan	3
		Otoriter	2
		Zeki Olmayan	1
		Dalga Geçen	2
	Kişilik Özelliklerine Dair	Bağımlı	4
		Geveze	2
		İnatçı	7
		Tembel	1
		Kin Tutan	1
		Zalim	9
Olumsuz		Nazlı	1
		Üzgün	6
		Korkan	3
	Duygu Durumuna Dair	Yorgun	1
		Sinirli	1
		Anneliği Statü Artması Olarak Görme	2
	Anneliğe Dair	Kötü Davranan Üvey Anne	4
		Yalan Söyleyen Anne	1
		Cinsiyet Eşitliğine Dair	Kadına Yönelik Üstün Görme
	Kadına Yönelik Aşağılama		19
	Mesleki Özelliklere Dair (Düşük Mesleki Statü)	Gelin	13
		Ev Hanımı	8
		Yardımcı	2
		Köle	1
		Cadı	3
Çingene		1	
Toplam		147	

Tablo 3'te görüldüğü gibi, olumsuz kadın algısı kategorisinde toplam 147 kod elde edilmiştir. Bu kategorinin fiziksel görünümüne dair temasına ait bulgular, kadınların en çok “yaşlı” (10), “çirkin” (5) ve “şişman” (4) olarak sembolize edildiğini göstermektedir. Yaşlı koduna ilişkin, M39: “Ey yaşlı kadın! Sen ki her zaman komşularına kötü niyet besliyorsun.” örnek olarak verilebilir.

Kişilik özelliklerine dair temasına ait bulgular, kadınların en çok “yalan söyleyen” (14), “zalim” (9), “inatçı” (7), “bağımlı” (4), “sır tutamayan” ve “olumsuz benlik algısı” (3), “otoriter”, “geveze” ve “dalga geçen” (2), “zeki olmayan”, “nazlı”, “tembel” ve “kin tutan” (1) olarak sembolize edildiğini göstermektedir. Yalan söyleyen koduna ilişkin, M9: “Ayşe yorgun olduğunu, uyumak istediğini söylemiş; niyeti delikanlının uyumasını beklemek sonra da oradan uzaklaşmış...” örnek olarak verilebilir. Bu temada olumsuz benlik algısı kodu ile masaldaki kadın kahramanların çocuk doğuramamasından kaynaklı eksiklik yaşaması, aynı zamanda cinsiyetinden kaynaklı belli konularda kendilerini yetersiz görmesi ifade edilmektedir. Olumsuz benlik algısı koduna ilişkin, M46: “Kız “Odunu ben nasıl toplayacağım?” diyerek ağlamaya başlamış...” ve M49: “Hiç çaremiz yok gel doğum ebesine para verelim o bu işi halleder...” örnek olarak verilebilir.

Olumsuz kadın algısının duygu durumuna dair bulgularında “üzgün” (6) olarak sunulduğu görülmektedir. Bu bulguyu sırasıyla “korkan” (3), “yorgun” ve “sinirli” (1) bulguları izlemektedir.

Üzgün koduna ilişkin M71: “Gün olmuş ay olmuş kız “Bu benim çilem nedir” diye sızlanıp duruyormuş...” örnek olarak verilebilir.

Olumsuz kadın algısının anneliğe dair temasına ait bulgular, kadınların en çok “kötü davranan üvey anne” (4) olarak sunulduğunu göstermektedir. Bu bulguyu sırasıyla “anneliği statü artması olarak görme” (2) ve “yalan söyleyen anne” (1) bulguları izlemektedir. Kötü davranan üvey anne koduna ilişkin, M36: “Bu çocuklardan nefret ediyorum bugünden sonra onlara bakmam...”, M74: “Üvey anneleri canlarına okurdu etmedik kötülük bırakmazdı.” ve M74: “Zavallı kız üvey annesinin dayacağından olacak bir türlü uyuyamıyordu.” örnek olarak verilebilir. Türk dünyası masallarında anneliğe dair bulgularda anneliği statü artması olarak görme kodu ile masaldaki kadın kahramanların çocuk doğurabildiği için kendini övmesi ve üstün görmesi ifade edilmektedir. Anneliği statü artması olarak görme koduna ilişkin, M43: “Ben güzel yiyip içerin altın kahlüllü oğlan doğururum.” ve M52: “Padişahın oğlu beni alsa, ona altın saçlı bir kız, bir de gümüş saçlı bir oğlan doğururum.” örnek olarak verilebilir.

Olumsuz kadın algısının cinsiyet eşitliğine dair temasına ait bulgular, kadınların en çok “kadına yönelik aşağılama” (19) ve “kadına yönelik üstün görme” (13) kodları ile sembolize edildiğini göstermektedir. Türk dünyası masallarında cinsiyet eşitliğine dair bulgularda aşağılama kodu ile masaldaki kadın kahramanların kendi cinsiyetleri üzerindeki küçümseyici tavırları, kendi cinsiyetine dair yetersizlik hisleri ve karşı cinsiyete olan yüceltmesi ifade edilirken; üstün görme kodu ile masaldaki kadın kahramanların karşı cinsye yönelik şikayetleri ve kendilerini buldukları konuma dayalı olarak en önemli birey olarak görmeleri ifade edilmektedir. Kadına yönelik aşağılama koduna ilişkin, M1: “Kuru güzellik bir prensese yakışmaz.”, M1: “Köylü kızı gibi konuşuyorsun.”, M63: “Eh kadın dediğin de böyle olur, kadıncık dediğinde...” ve M3: “Karısı ise tanıdığım herkesten daha yaşlı olmakla birlikte Venüs gibiymiş, hiç çocuğu olmamış.” örnek olarak verilebilir. Kadına yönelik üstün görme koduna ilişkin, M42: “Görüyor musun bir avuç kuru üzüm seni adam etti, tembellik ediyordun evde yatıp durmaktan başka bir işe yaramıyordun...”, M1: “O bir köylü kızı olmayı düşünsün bir prensese yakışıyor mu hiç bunlar?” ve M24: “Bir kadının evde sözü geçiyorsa o da mümkün...” örnek olarak verilebilir.

Mesleğe dair bulgularda düşük statüye ilişkin kadının “gelin” (13), “ev hanımı” (8), “cadı” (3), “yardımcı” (2), “köle” ve “çingene” (1) kodları ile sembolize edildiği görülmektedir. Gelin koduna ilişkin, M44: “Giyimli kuşamlı bir gelin...”, M23: “Gelinleri çok güzelmiş ama bir o kadar tembeldir.” ve M4: “İki genç kız çıktı karşıma. Sonunda evlenecek birini buldum diye bağırды.” örnek olarak verilebilir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda, Türk dünyası masallarında kadına yönelik olarak olumsuz algıya dair sembollerin daha çok olduğu belirlenmiştir. Bu masalarda geçen kadın kahramanlara yönelik olumlu algıya ilişkin olarak; kadınların güzel, çalışkan ve fedakâr anne biçiminde sembolize edildiği görülmüştür. Masalarda geçen kadın kahramanlara yönelik olumsuz algıya ilişkin olarak; yaşlı, yalan söyleyen, üzgün, kötü davranan üvey anne, cinsiyet eşitliğine dair aşağılama biçiminde sembolize edildiği görülmüştür. Masalarda kadın kahramanların sahip oldukları yüksek statüye yönelik mesleğe ilişkin olarak prenses, düşük statüye yönelik mesleğe ilişkin olarak gelin biçiminde sembolize edildiği görülmüştür.

TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında Türk dünyası masallarında kadının, güzel ya da yaşlı, olumlu veya olumsuz en belirgin özelliği olarak fiziksel görüntüsü ön plana alınarak aktarıldığı saptanmıştır. Masalarda kadının fiziksel görünümü ön plana çıkartılarak okurların kadına yönelik algısı biçimlendirilmiştir. Bu durum kadının gelenekselleştirilmiş bir biçimde ifade edildiğine işaret etmektedir. Pocteau’a (2005) göre güzellik olgusu küçüklükten bu yana kadına atfedilen veya ondan esirgenendir. Tarih boyunca kadının üzerine tanımlanan ikincil, zayıf, olumsuz dişilik imajı, güzele yönelik betimlemeler aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, günümüzde yalnızca dış görünüşü ön plana çıkarmaya odaklı güzellik anlayışı, olumsuz kadın algısının artmasına sebep olmaktadır (Şenkal, 2016). Fiziksel özelliği ön plana çıkaran ve güzellikte bir standartlaşma yaratan modernizm akımında da kadının güzelligi onun fark edilmesini sağlayan önemli bir özellik olarak ifade edilmektedir (Kurttaş, 2021). Oysaki Güzel’e (2013) göre, yalnızca fiziksel görünüm yerine, akıl, zekâ ve entelektüel özelliklerle bütünleşmiş kadın temsillerinin medyada daha çok bulunması, kadınlık bilincinin yayılması adına önem taşıyacaktır. Sözlü geleneğin aktarımında iyi birer iletici olan masallar da bu doğrultuda içerdikleri ile okurlarına ve toplumun bakış açısına etki eder niteliktedir (Sarper Öztürk, 2011).

Masallarda geçen kadın kahramanların kişilik özelliklerine yönelik yalan söyleyen olarak sunulması aynı şekilde Türk dünyası masallarındaki olumsuz kadın algısına işaret etmektedir. Masalların en büyük okuyucularından olan çocuklara kadın kahramanların olumsuz bir biçimde yansıtılması, erken yaşlarda çocuklar üzerinde de olumsuz veya gelenekselciliğe dayalı bir algıya yol açabilir. Masalların eğitime dair en önemli aktarımı, çocuklara yöneltilen iyi kahraman örneklerinden hareketle onların kişilik ve duygu gelişimlerini sağlamak ve karşılaştıkları problemlere çözümler üretmek onları hayata en iyi biçimde hazırlamaktır (Arıcı, 2009). Bunun yanı sıra çocukların oyunlarında içselleştirdikleri masal kahramanları ile özdeşim kurarak kadın veya erkek (kızların prenses veya kraliçe, erkeklerin kral) kendi cinsiyetlerini tanımaları ve sağlıklı cinsiyet algısı oluşturmalarını etkilemektedir (Eyüboğlu, 1987). Bu kapsamda masalarda olumlu kişilik özelliklerine sahip kahramanların yer alması çocukların örnek rol modelleri sezinleyip kavramasını sağlayabilir.

Türk dünyası masallarında duygu durumuna dair bulgularda olumlu bir bulguya rastlanmamıştır. Masalarda ifade edilen olumsuz duygu durumuna dair kadının üzgün olduğudur. Bu durum kadına yönelik algının toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarına göre biçimlendiğini yansıtmaktadır. Çünkü kalıp yargılara göre; kadınlar genellikle duygusal olarak görülmektedir (Temellioğlu, 2021). Kadına dair görülen bu duygusallık durumunun doğal gidişatında olduğunun düşünülmesi ve toplumsal anlamda kadın kimliğini yıkıma uğratacak nitelikte bir olumsuz algı ile evlilik, ailenin kurumsallığı ve annelik rolleri bağlamlarında eleştirilmesine yol açtığı bildirilmektedir (Yıldırım, 2021).

Türk dünyası masallarında anneliğe dair bulgularda genel çerçevede öz anne çocuğuna karşı fedakârlık gösteren anne konumunda iken kötülüğün temsili olarak sunulan üvey anneler çoğunlukla üvey evlatlarını sevmeyen, onlara kötü davranan hatta onları reddeden konumundadır. Türk aile yapısında anne, şefkat ve merhameti temsil etmektedir (Berbercan, 2017; Özcan, 2007). Bu bağlamda anne, çocuğa dürüst davranması yönünde öğütlerde bulunarak kendisine ve topluma daha faydalı bir birey olmasına önem verir. Bu paralelde Türk dünyası masallarında da kadın, anneliğe dair bulgular çerçevesinde değerlendirildiğinde annelikte fedakârlığın ön plana çıkarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Smolik (2013), Türk ve Rus Halk Masallarında kadın imgesini incelediği araştırmasında, Türk halk masallarında üvey anneye ilişkin benzer sonuçlara ulaşmıştır. Fidan (2022) yaptığı çalışmasında, masallarda sunulan kötü üvey anne figürünün gerçekte olumsuz üvey anne deneyimi yaşamış kadınlar tarafından oluşabileceğini ifade etmektedir.

Türk dünyası masallarında cinsiyet eşitliğine dair bulgularda kadın algısı kadına yönelik aşağılama ve kadına yönelik üstün görme olarak olumsuz biçimde sunulmuştur. Bu durum kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğe keskin bir ayrım getirmiştir. Kadının erkeğe yönelik sessizliği ve yüksek derecedeki bağlılığı zaman zaman kendi hemcinsine acımasız bir şekilde davrandığını göstermektedir. Erkeğe yönelik yansıtılmayan öfke kadınların birbirine olumsuz tutum sergilemesine sebep olmakta ve bu durum kadının aşağılanmasına yol açmaktadır (Erken, 2018). Bu çalışmada da benzer olarak masalarda kadın kahramanlar çoğunlukla eşlerine yönelik şikâyetleri ile kendilerini üstün görme davranışında bulunurken kendi hemcinslerine yönelik kadınlık davranışları üzerindeki söylemleri ve çocuk sahibi olamamasından kaynaklı yetersizlik hissi ile aşağılama davranışı göstermektedir. Canlı türü olarak insanın, cinsiyet bağlamında kadın ve erkek olmak üzere ikiye ayrıldığı bilinen bir gerçektir; ancak bu ayrım sadece fizyolojik, biyolojik farklılıkların sonucudur ve bir cinsiyetin diğer cinsiyet üzerindeki üstünlüğü veya önemini kesinlikle ifade etmez (Temellioğlu, 2021). Masalarda cinsiyete dair bulgularda kadına yönelik aşağılama ile kişilik özelliklerine dair bulgularda olumsuz benlik algısı birbirini destekler niteliktedir. Kadına dair aşağılama tavırları kadınlardan kadınlara yönelik, eşlerinden kadınlara yönelik ve kadınların çocuk doğuramama gibi nedenlerden ötürü doğrudan kendilerine yönelik olarak sunulup aynı zamanda olumsuz benlik algısı olarak da yorumlanmıştır. Olumsuz benlik algısı masalarda kadın kahramanların kendilerine dair olan düşük öz saygıları ve yetersizlik hislerini ifade etmektedir.

Masalarda kadınlar genellikle güzelliğiyle tasvir edilen varlıklardır ve onların değerli olmasını sağlayan özelliğin güzellik olduğu belirtilmektedir. Saçları, gözleri, boyu gibi çeşitli yönleriyle masalarda kadının fiziksel görünümünün betimlendiği görülmektedir. Masallara göre kadının var olma sebebi güzel olmasıdır. Bir erkeğin bir kadınla evlenmeye karar vermesindeki en büyük husus da benzer şekilde kadının güzelliğidir (Değirmenci, 2020). Masalarda kadın kahramanların mesleğe dair bulgularında okurlara sunulan düşük statü düzeyindeki mesleklerdir. Bu doğrultuda fiziksel görünümde kadının güzelliğiyle ön plana çıkarılması mesleğe dair bulgularında yüksek statüde prenses ile

ilişkilendirilirken, düşük statüde gelin ile ilişkilendirilmiş olmaktadır. Kadın kahramanlar büyük oranda evlenmek isteyen, evleneceği kişiyi bekleyen başka bir rolü olmayan padişah kızları olarak gösterilmiştir. Bu durum masalların içerisindeki geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarını yansıtmaktadır. Yemek yapmak, ev ile ilgili işler gibi kadınlara özdeşleştirilmiş roller yer almaktadır. Feminist yazarlar tarafından evliliğin özellikle kadınlar için ulaşılması gereken en üst seviye biçiminde ifade edilmesi ve beraberinde bu düşüncenin masallar aracılığıyla aktarılmasının yanlış olduğu ifade edilmektedir (Gün, 2008). Masallarda kadın kahramanlara ilişkin genellikle bir erkeğin onu kurtaracağı iletisi sunulmaktadır. Bu erkek tipi bazen güçlü bir padişah iken bazen de baba olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bazı zamanlarda da kadının “erkek” kılığına girerek kendisini kurtardığı görülmektedir. Ancak pek çok masalda kadının kurtarıcısı yine erkek olarak sunulmuştur. Bu açıdan bakıldığında kadınların masallarda seçme imkânının bulunmadığı görülmektedir (Erken, 2018).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulgularından yola çıkarak, genel çerçevede Türk dünyası masallarında kadına yönelik algının ele alınan temalarda olumsuz biçimde sunulduğu söylenebilir. Geçmişten günümüze insanoğlu yaşamdaki gerçeği, beklentilerini ve çözüm önerilerini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve asırlardır bu yol aracılığıyla gelecek kuşaklar eğitime, öğüt almaya ve yaşamın zorlukları karşısında donanımlı kılınmaya çalışılmıştır (Arıcı, 2009). Masalların kültüre yönelik aktarımından kaynaklı oluşturduğu önem doğrultusunda kadına yönelik algının da olumsuz olarak yeni nesillere aktarıldığını düşündürmektedir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle, kadınlara yönelik olumlu algıyı sembolize eden ifadelerin daha fazla olduğu masalların evlerde ve okullarda çocuklara okutulması önerilebilir. Bu konuda öğretmenlerin ve anne-babaların daha bilinçli olması ve daha uygun masallar seçmeleri konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. İleriye dönük araştırmalara yönelik olarak ise, farklı yazınsal türlerdeki (roman, hikâye, fıkra vb.) eserlerde kadın algısının incelendiği çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma ise farklı kültürler bağlamında yeniden gerçekleştirilebilir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Bu çalışma finansal olarak desteklenmemiştir.

Yazar Katkıları

Plan, tasarım: AY, ST, MTD; **Gereç, yöntem ve veri toplama:** AY, ST, MTD; **Veri analizi ve yorumlar:** AY, ST, MTD; **Yazım ve düzeltmeler:** AY, ST

KAYNAKLAR

- Akaydın, Ş. & Çeçen, M. A. (2015). Okuma becerisiyle ilgili makaleler üzerine bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 183-198. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.4139>
- Arıcı, A. F. (2009). Masalların çocuk edebiyatında kullanımı. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 87, 36-79.
- Berbercan, M. T. (2017). ‘Girl’ and ‘woman’ in the pre-islamic Turkic texts. *Journal of Old Turkic Studies*, 1(1), 7-19.
- Bıkmaz, F. H., Aksoy, E., Tatar, Ö., ve Altınyüzük, C. A. (2013). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi (1974-2009). *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 288-303.
- Boratav, P. Naili. (2000). 100 soruda Türk halk edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Çemenzeminli, Y. V., (1977), “Hayatım”, *Eserleri*, Bakü. (3. Cilt).
- Değirmenci, H. (2020). Cengiz Aytmatov’un Cemile ile Hakan Şenocak’ın Naj hikâyelerinde ana motif olarak "yasak aşk". *Journal of International Social Research*, 13(74), 42-48.
- Duymaz, A. (2002). Türk halk serinde gerçeküstü destanlar üzerine bir değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (8), 107-121 .

- Erken, J. (2018). Feminist teori ışığında Muğla Masallarında kadın algısı. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 19(42 Kadın Çalışmaları Özel Sayısı), 163-186.
- Eyüboğlu, İ. Zeki. (1987) Anadolu inançları-Anadolu mitolojisi. Geçit Kitabevi.
- Fidan, F. Z. (2022). Üvey annelik algı ve tanımları: kişisel deneyimler ve kültürel hafıza. Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies, 8(21), 34-45.
- Gültekin, M. (2013). Kazan-Tatar Masalları (İnceleme-Metinler). Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Gün, B. (2008). Masallara feminist bir bakış ve cinsiyet meseleleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Güzel, E. (2013). Kültürel bağlamda kadın ve güzellik: Türkiye’de bir iktidar alanı olarak elitler üzerinden güzellik anlayışına ve bir tüketim nesnesine dönüşen kadın sorununa bakış. (Tez No: 333613) [Doktora tezi. Yeditepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
- Hazır Bıkmaz, F., Aksoy, E., Tatar, Ö. ve Atak Altınyüzük, C. (2013). Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi (1974-2009). Eğitim ve Bilim Dergisi, 38(168), 288-303.
- Hearne, B., Stevenson, D. (2000). Choosing books for children: A commonsense guide. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2014). Eğitim araştırmaları nicel, nitel ve karma yaklaşımlar (4. Baskı). Eğiten Kitap.
- Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve eğitim. Anı Yayıncılık.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Nobel Yayın Dağıtım.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded source book.
- Özcan, H. (2007). Anadolu Alevi kültüründe kadına bakışın temelleri. Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmaları Kongresi, 1-10.
- Pacteau, F. (2005). Güzellik semptomu. Banu Erol (Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Saban, A. (2009). Çoklu zekâ kuramı ile ilgili türkçe çalışmaların içerik analizi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9 (2), 833-876.
- Sakaoğlu, S. (2002). Gümüşhane ve Bayburt Masalları. Akçağ Yayınları.
- Sarper Öztürk, F. (2011). Türk ve Alman masallarından seçilen örnek metinlerde kadın figürleri (Tez No. 286822) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
- Sever, S. (2008). Çocuk ve edebiyat. Tudem Yayınları.
- Smolik, I. (2013). Türk ve Rus halk masallarında kadın imgesi (Tez No. 363364) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.
- Şenkal, Y. (2016). Feminist kuramlar bağlamında reklamda kadın imgesine bakış. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi, (42), 91-114.
- Temellioğlu, Ş. H. (2021). Andersen masallarında toplumsal cinsiyet rolleri. Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 165-178. <https://doi.org/10.22466/acusb.945013>
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2021). Duygusal ve rasyonellik algılarının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kurgulanması. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 9(28), 91-103.